

УДК 159.922.27

Данильченко Т.В.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ФАКТОРИ СУБ'ЄКТИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Данильченко Т.В. Соціально-демографічні фактори суб'єктивного соціального благополуччя. У статті досліджується ефект впливу соціально-демографічних характеристик (віку, статі, рівня освіти, шлюбного статусу, наявності дітей) на детермінацію суб'єктивного соціального благополуччя. На вибірці 401 особа (рання, середня, пізня дорослість) виявлено, що сукупний вплив об'єктивних характеристик соціальної ситуації досить невеликий. Останні обумовлюють вираженість певних компонентів суб'єктивного соціального благополуччя. Переживання соціальної дистантності пов'язане з місцем проживання і шлюбним статусом. Підвищення соціальної помітності спостерігається у осіб із вищою освітою, а позитивність соціальних переконань зростає в батьків двох дітей, порівняно з батьками однієї дитини та бездітними. Найбільш значущими детермінантами суб'єктивного соціального благополуччя виступають розмір соціальної мережі, наявність вищої освіти та вік.

Ключові слова: суб'єктивне соціальне благополуччя, суб'єктивне благополуччя, гедоністичний підхід, соціальна мережа, соціальна зв'язність, соціальна помітність, соціальна дистантність.

Данильченко Т.В. Социально-демографические факторы субъективного социального благополучия. В статье исследуется эффект влияния социально-демографических характеристик (возраста, пола, уровня образования, брачного статуса, наличия детей) на детерминацию субъективного социального благополучия. На выборке 401 человек (ранняя, средняя, поздняя взрослость) выявлено, что совместное влияние объективных характеристик социальной ситуации сравнительно невелико. Оно обуславливает выраженность определенных компонентов субъективного социального благополучия. Переживание социальной дистантности связано с местом проживания и брачным статусом. Повышение социальной заметности наблюдается у людей с высшим образованием, а позитивность социальных убеждений возрастает у родителей с двумя детьми по сравнению с родителями одного ребенка и бездетными. Наиболее значимыми детерминантами субъективного социального благополучия выступают размер социальных сетей, наличие высшего образования и возраст.

Ключевые слова: субъективное социальное благополучие, субъективное благополучие, гедонистический подход, социальная сеть, социальная связность, социальная заметность, социальная дистантность.

Постановка проблеми. Останнім часом психологія звертається до вивчення позитивного аспекту функціонування особистості. Предметом дослідження стає «щастя», «благополуччя», «процвітання». Від узагальнених категорій, таких як «суб'єктивне благополуччя», «щастя», відбувається перехід до більш вузьких (економічне благополуччя, фізичне благополуччя, психологічне благополуччя, соціальне благополуччя тощо). Суб'єктивне соціальне благополуччя (ССБ) розглядається як оцінка людиною її соціального функціонування [21]; індивідуальне переживання (сприймання та оцінка) позитивного соціального функціонування, що відображає ступінь задоволення соціальних потреб та реалізації очікувань [2].

Постає питання, які соціальні та психологічні фактори забезпечують переживання суб'єктивного соціального благополуччя. Перший аспект представлений в численних дослідженнях соціального самопочуття в соціології, другий – у вивченні психологічних рис, що є ресурсом набуття або психологічного (Ryff, Keyes, 1995), або суб'єктивного благополуччя (Ballas, Tranmer, 2012; Diener, Seligman, 2004).

Соціальні параметри суб'єктивного благополуччя представлені як «зовнішній» об'єкт, по відношенню до яких відчувається переживання. Однак, останнім часом все частіше соціальне благополуччя розглядається як окремий психологічний феномен, для акценту індивідуального його характеру використовується уточнення «суб'єктивне» соціальне благополуччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У більшості розвідок детермінанти благополуччя використовується об'єктивний підхід, де припускається існування його «правильних» (об'єктивних) причин. Майже в усіх «списках» загально-культурних факторів щастя/благополуччя (в їх узагальненому трактуванні) так чи інакше згадуються соціально-демографічні параметри [1; 4]. Найчастіше це: стать, вік, шлюбний статус та обсяг соціальної мережі.

Зв'язок між широтою соціальних зв'язків та рівнем суб'єктивного благополуччя є нелінійним. Проведена значна кількість досліджень, які показують, що самотність не пов'язана з широтою соціальної мережі, однак пов'язана з рівнем довіри у взаєминах, що підтверджує положення про те, що важлива не кількість соціальних контактів, а їх якість [29]. Дослідники Дж. Де Жонг Жиєрвельд та Т. Ван Тільберг (2006) розділяють емоційну самотність (відсутність взаємин, що задовольняють емоційні потреби) та соціальну самотність (відсутність широкої соціальної мережі) [13]. Чоловіки та жінки по-різному переживають факт соціальної ізоляції, що науковці пояснюють різною природою чоловічих та жіночих комунікативних мереж. Деякі дослідження свідчать, що негативні життєві події, наприклад, смерть партнера, здійснюють сильніший вплив на психологічне та соціальне благополуччя чоловіків, ніж

жінок [12]. Для чоловіків, особливо старшого віку, був виявлений більший ризик соціальної ізоляції, ніж для жінок [18].

Соціальна ізоляція суттєво корелює з гедоністичним благополуччям (Арґайл, 2001; Baumeister, 1992). Переживання нестачі близьких стосунків призводить до підвищення ризику психологічних проблем, погіршення фізичного здоров'я та невдоволення способом життя (Bowling et al., 1989). Виявлено, що виключення із соціальних груп (навіть особистісно незначущих) викликає надзвичайно сильні негативні емоції (Barden et al., 1985), причому, неважливо чи це наслідок остракізму групи (Williams, 2001), чи певних життєвих подій (наприклад, переїзду в інше місто) (Magdol, 2002).

Очевидно, що різні типи взаємин здійснюють відмінний вплив на благополуччя. За даними А. Ніебоер та інших (2005), серед чинників суб'єктивного благополуччя 13% забезпечують інтимний партнер, друзі, відносно велика соціальна мережа, вища успішність порівняно з іншими добре знайомими людьми. Також важливими були робота (8%) та діяльність у вільний від роботи час (7%), а анонімні безособові контакти (наприклад, в транспорті чи на вулиці) майже на суб'єктивне благополуччя не впливали (1%) [26].

Більшість вчених поділяє думку, що головним чинником оптимального соціального функціонування є саме сім'я [25]. Був виявлений вплив на суб'єктивне благополуччя як офіційно зареєстрованого шлюбу, так і, меншою мірою, цивільного шлюбу. Дана закономірність рівною мірою стосується як чоловіків, так і жінок. Розширена сім'я підвищує суб'єктивне благополуччя більше, ніж стандартна [19]. Задоволення часом, проведеним із сім'єю, корелює з відчуттям щастя. Порівняно з людьми, що прагнуть матеріального забезпечення, ті, хто прагнуть проводити більше часу з родиною, більш щасливі, коли вдається цей час провести [16].

За іншими даними, сімейний стан сам по собі не впливає на соціальне благополуччя – не були виявлені відмінності між одруженими та людьми, що ніколи не були в шлюбі, за параметрами ССБ [25]. Ймовірно, відбуваються значні соціальні зміни щодо уявлень про роль та значущість шлюбу в житті людини. Поширення набула емансипація – жінки стали більш зацікавленими в незалежності та кар'єрі. Шлюб на цьому фоні став менш значущим. Крім того, дане дослідження проводилося в Голландії, то ж не виключено, що в інших країнах можуть проявлятися інші закономірності. Хоча, наприклад, в американських дослідженнях показано, що головним чинником ССБ є наявність та якість соціальної мережі, а тому відмінності в шлюбному статусі не призводять до відмінностей в ССБ [15].

Були виявлені низькі кореляційні зв'язки наявності шлюбу: позитивні з психологічним благополуччям та негативні з емоційним благополуччям, відображаючи той факт, що сімейний стан більш важливий для особистого функціонування та загальної задоволеності життям, ніж для оптимального функціонування в суспільстві. Оскільки згідно суспільних уявлень, шлюб розглядається як важлива ознака соціальної «кваліфікації», люди, що досягли такої мети (шлюбу), відчувають себе більш щасливими. Цікавим є й зворотний зв'язок: відомо, що більш щасливі люди й іншим здаються більш привабливими, відповідно викликаючи реакції симпатії, а тому потенційно мають більше можливостей для обрання шлюбного партнера.

Шлюбний статус виявився пов'язаним з емоційним благополуччям: люди, що пережили розлучення або смерть партнера, виявилися менш задоволені життям [23]. Причому, навіть через 4-7 років втрата чоловіка/дружини або дитини продовжує впливати на благополуччя – адаптації до ситуації не відбувається [22]. У дослідженні Л.М. Мюллер (2012) виявлено, що неодружені люди, порівняно з одруженими, мали вищий рівень психологічного благополуччя. Даний факт дослідниця пояснює їх незалежністю, що підвищує оцінку особистісного функціонування. Загальний висновок дослідників полягає в тому, що вдалий шлюб суттєво підвищує суб'єктивне благополуччя, тоді як невдалий – значно його знижує (навіть порівняно з неодруженими та розлученими) [25].

На думку соціологів, дружні зв'язки у суспільстві надзвичайно поширені. Так, серед росіян біля половини (52%) зустрічаються зі своїми близькими друзями щоденно або декілька разів на тиждень, біля 20% – хоча б раз на тиждень. За нашими даними (2014), в Україні серед дорослих щоденно або декілька разів на тиждень зустрічаються з друзями – 37%, раз на тиждень – 14,5%. Частота дружніх контактів в Росії дещо вища, ніж в інших країнах, але в цілому контакти з друзями доволі часті і там. Так, в Чехії, Італії та США понад третини населення зустрічаються з друзями щоденно або декілька разів на тиждень, у Великобританії таких – біля 30% [5].

Деякі вчені стверджують, що друзі можуть бути більш важливим чинником суб'єктивного благополуччя для дорослих людей, ніж сім'я [6]. Так, за даними Дж. Хеллівел та Р. Патнем, хоча взаємодія з родиною, друзями та сусідами пов'язана з більш високим рівнем емоційного благополуччя, однак спілкування з друзями виявилось більш важливим, ніж із сім'єю та сусідами [19]. Порівняно з сімейними стосунками дружба не пов'язана з приписаними ролями, вона базується на добровільності та взаємності. Дружба, що викликає негативні переживання, як правило, припиняється. Наприклад, за результатами лонгitudних досліджень американських психологів, якщо задоволення від стосунків з друзями знижувалося, вони припинялися (65% опитуваних), тоді як негативна взаємодія з партнером/ членом подружжя та дітьми

тривала протягом довгого проміжку часу [10]. Крім того, негативні інтеракції є більш частими серед членів сім'ї, ніж серед друзів, як в західних так і азіатських спільнотах [20].

У ході дослідження Т. Рата було виявлено, що у людей, які мають не менше трьох-чотирьох близьких друзів, краще здоров'я, більш високий рівень благополуччя та захоплення своєю роботою; на основі чого автор робить висновок, що поява нової людини в житті швидше за все підвищить благополуччя, оскільки важко очікувати, що всі соціальні потреби суб'єкта будуть задоволені однією людиною [27]. Найпоширеніші функції дружніх зв'язків у житті сучасної людини – це інтелектуальне спілкування, приємна компанія, психологічна підтримка та допомога в справах. І всі ці функції однаково важливі, тому здебільшого кожна людина має декількох друзів, отримуючи від одного допомогу в справах, від іншого психологічну підтримку, з третім вона приємно спілкується та дізнається про щось нове, а з четвертим весело проводить час. В іншому дослідженні вказується, що хоча дружба – один з найсильніших корелятивів благополуччя, навряд чи дружба є найбільшим джерелом переживання суб'єктивного благополуччя [14].

У дослідженні С. Еванса та С. Валлеллі для осіб похилого віку важливими за рівнем значущості були: дружба та соціальна взаємодія, взаємини з членами сім'ї, стосунки з ширшою спільнотою [18]. Дані різних досліджень вчених засвідчують, що важливість дружніх зв'язків більш актуальна для людей зі слабкими сімейними зв'язками, бездітних та осіб похилого віку, як компенсаторний механізм [11].

Загальний висновок дослідників полягає в тому, що важливі не демографічні показники, а сприймання людиною власного соціального існування: якість шлюбу є більш важливим корелятом благополуччя, ніж сімейний стан, якість дружби більш важлива, ніж кількість друзів, психологічні наслідки позитивних емоцій, викликаних включеністю в соціальне середовище, трансформуються під впливом просоціальної орієнтації або орієнтації на автономію [14].

Мета статті – виявити ті соціально-демографічні фактори, що підвищують переживання суб'єктивного соціального благополуччя в цілому та його складових.

Методика та організація дослідження. У дослідженні брали участь жителі міста Чернігова (75,6%) та області (24,4%), з них 250 жінок та 151 чоловік. У дослідженні були використані наступні методики: Опитувальник суб'єктивного соціального благополуччя (Данильченко, 2015), анкета. Статистичний аналіз даних за допомогою пакету SPSS 18 проводився з використанням частотного, регресійного, дисперсійного та дискримінантного аналізу.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Традиційно в психологічній літературі одним із головних соціальних факторів переживання суб'єктивного благополуччя вказується наявність шлюбних відносин (Е. Дінер, М. Мюллер та ін.). Як правило, шлюб розглядається як об'єктивна (наявність) та суб'єктивна (задоволеність шлюбом) змінна. У нашому дослідженні ми намагалися з'ясувати вплив шлюбних відносин на переживання ССБ.

В якості об'єктивної змінної використовувався шлюбний статус. У ході дискримінантного аналізу виявлено, що тільки один із параметрів ССБ, а саме – психологічна дистантність, залежить від особливостей шлюбного статусу (λ -Вілка=0,964, $\chi^2=13,417$, $p \leq 0,014$, $F=2,909$). Зокрема, найвищу роль відчуття соціальної відмежованості відіграє для вдів та вдівців (відстань до групового центроїда 0,718), далі – розлучені особи (відповідно 0,223), майже не відрізняються за рівнем значущості (однаково низьким) особи, що перебувають в шлюбі перший раз (-0,150) та в цивільному шлюбі (-0,155). Для осіб неодружених та тих, що перебувають у другому шлюбі, переживання соціальної дистантності обумовлене іншими видами соціальних зв'язків (наприклад, дружніми, батьківськими, товарицькими тощо). І якщо для неодружених це цілком закономірно (потрібно врахувати, що в цю групу здебільшого потрапили респонденти молодшого віку), то відзначимо, що аналогічна тенденція спостерігається для тих, хто перебуває в шлюбі вдруге. Це дозволяє припустити, що сприймання шлюбу у таких осіб має свою специфіку. Очевидно, що найнижчі показники соціальної дистантності характерні для осіб у цивільному ($M=19,70$) та першому шлюбі ($M=19,73$), а найвищі – у тих, хто втратив партнера або з об'єктивних ($M=25,26$), або з суб'єктивних ($M=22,29$) причин.

Стаж шлюбних відносин із переживанням ССБ не пов'язаний. Якщо використати суб'єктивний показник задоволеності шлюбом, то переживання ССБ виявляється дещо іншим. Так, виключивши з аналізу неодружених та вдів / вдівців, ми отримали такі дані. Якщо включити в регресійне рівняння показники ССБ (задоволеність соціальних потреб), то задоволеність різними аспектами стосунків членів родинної плеяди виявляється незначущою. Однак при виключенні показників ССБ, найбільш суттєвим стає задоволеність положенням в сім'ї ($R^2=0,097$ $\beta=0,166$) та особиста свобода ($R^2=0,032$ $\beta=0,164$). Отже, у нашому дослідженні більш суттєвим для переживання соціального благополуччя, пов'язаного зі шлюбним статусом, стало задоволення соціальних потреб в сім'ї (когнітивний компонент), ніж афективні реакції на сімейні взаємини.

Цікавим, на нашу думку, є вплив на переживання ССБ особливостей місця проживання та громади. У зарубіжній психології ця проблема здебільшого вивчається у зв'язку з соціальною мобільністю [7; 11; 24]. У ході дискримінантного аналізу, як і в попередньому випадку, тип поселення статистично значуще впливав тільки на переживання соціальної дистантності для жителів невеличких містечок (відстань до групового центроїда – 0,336), а найбільшу – для мешканців районних центрів (0,452). Відзначимо, що за кількістю мешканців такі

містечка приблизно однакові, але соціальна дистанційованість в містечках найменша ($M=18,47$), а в районних центрах – найбільша ($M=23,83$). Села ($0,287$) та ПМТ ($0,154$) займають проміжне становище. В обласному центрі (найбільшому місті, в якому проводилося дослідження) соціальна дистанційованість залежить від інших чинників, а не місця поселення. Хоча соціальна відмежованість у даних респондентів виражена найменше після містечок ($M=20,34$). Традиційно вважається, що саме в селах найбільше виражений общинний характер проживання, однак у нашому дослідженні соціальна дистанційованість для жителів села була високою (друга після жителів райцентрів) ($M=22,70$). Отже, відчуття соціальної зв'язності є найвищим у жителів невеличких містечок, які не мають статусу районних центрів та обласного центру, а найнижчим – в жителів сіл та райцентрів. Одним із ймовірних пояснень даного факту є те, що містечка, в яких проводилося дослідження, є супутниками більших міст. Тому простежуються ті ж тенденції, що характерні для останніх. Дана закономірність вимагає свого подальшого вивчення. На нашу думку, тут проявляється вплив прихованих факторів, які ми не враховували в нашому дослідженні.

Серед інших демографічних факторів ми враховували такий, як наявність дітей в родині. Виявилось, що даний факт не впливає на переживання ССБ в цілому, але впливає на такий його компонент як позитивність соціальних переконань (позитивні уявлення про людей в цілому та довіра до них) (λ -Вількса= $0,958$, $\chi^2=17,115$, $p \leq 0,001$, $F=5,822$). Найбільш негативні уявлення в осіб, що не мають дітей (відстань до групового центроїда $-0,202$), а найбільш позитивні – у батьків двох дітей ($0,314$). Батьки однієї дитини за позитивністю соціальних переконань займають проміжне місце ($0,152$). Для батьків трьох дітей позитивність соціальних уявлень обумовлена іншими факторами. Рівень довіри до оточуючих має таку ж закономірність: найнижчий у бездітних, а найвищий у батьків двох дітей, однак не досягає статистичної значущості.

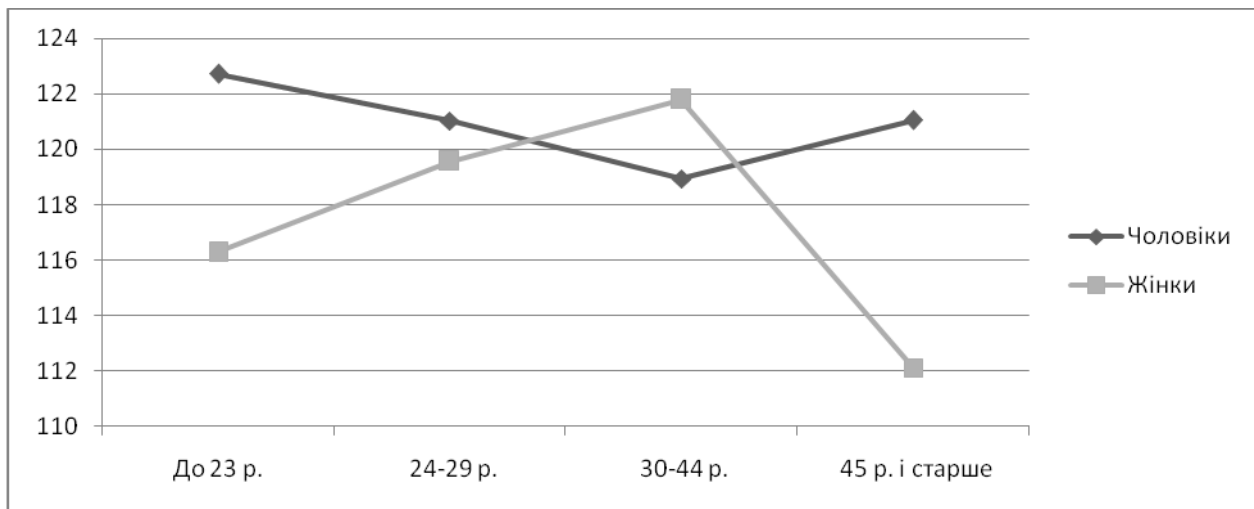

Рис. 1. Показники загального суб'єктивного соціального благополуччя у вікових та статевих групах

Освіченість також стала суттєвим фактором переживання соціального благополуччя, однак не його загального рівня, а такого компоненту як соціальна помітність (λ -Вількса= $0,964$, $\chi^2=14,153$, $p \leq 0,003$, $F=4,798$). Загальна закономірність така: чим вищий рівень освіти, тим більше виражене переживання соціальної помітності. Так, найнижчий показник соціальної помітності виявився в осіб з середньою освітою (відстань до групового центроїда $-0,469$, $M=39,47$), далі особи зі спеціальною освітою (відповідно $-0,202$, $M=41,94$), наступною є група з незакінченою вищою освітою ($M=44,30$, освіта для даної групи не суттєва при оцінці соціальної помітності); найвищий рівень соціальної помітності (соціальний внесок та соціальний вплив) у осіб із вищою освітою ($0,143$, $M=45,15$). Отже, можемо зробити висновок, що освіта сприяє підвищенню відчуття власної значущості в різного рівня відносинах, і таким чином сприяє задоволенню потреби у соціальному визнанні.

Були виявлені такі вікові закономірності, пов'язані з переживанням соціального благополуччя. З віком збільшується переживання соціальної відмежованості ($r=0,120$, $p \leq 0,05$), позитивність соціальних переконань ($r=0,168$, $p \leq 0,01$) та знижується задоволеність потреби у соціальній помітності ($r=-0,141$, $p \leq 0,01$). Однак статистично значущі відмінності між віковими групами спостерігаються тільки за параметром позитивних соціальних уявлень: найменш позитивні ($M=19,76$) в групі до 23 років, і найбільш позитивні ($M=22,15$) в групі старше 45 років.

Статистично достовірних відмінностей між віковими групами чоловіків і жінок виявлено не було. Однак, можемо зробити висновок про таку тенденцію. У жінок найменший рівень ССБ спостерігається у віці до 23 років та старше 45 років, тоді як у чоловіків ситуація зворотна: в цих же групах зафіксовано вищий рівень ССБ.

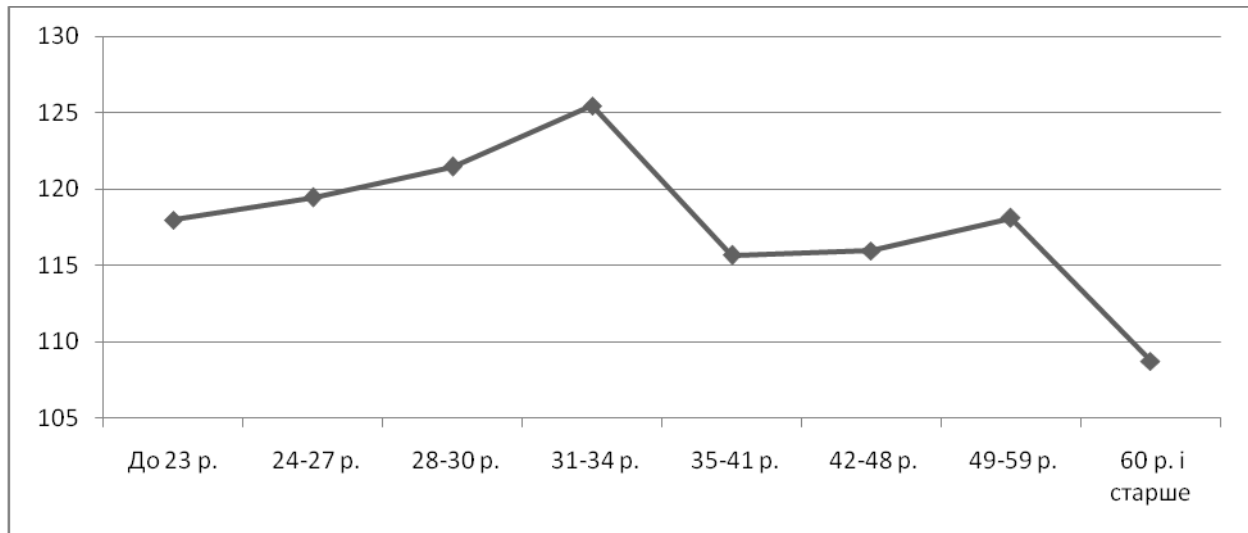

Рис. 2. Вікова динаміка переживання суб'єктивного соціального благополуччя

Вирівнявши вікові групи за кількістю, ми намагалися знайти групи з найменшим і найвищим рівнем ССБ. Результати представлені на рис. 2. Отже, бачимо суттєве зниження переживання соціального благополуччя в старшому віці. Воно пов'язане, по-перше, з виходом на пенсію і втратою звичного кола соціальних контактів, і, по-друге, із втратою шлюбних партнерів (в цій групі найбільше вдів та вдівців – 56,3%). Отже, типові жіночі ролі (дружина, мати, бабуся, робітниця) в старшому віці скорочуються, що може призвести до незадоволення своїм соціальним функціонуванням.

Зниження ССБ в період з 35 до 49 років можемо пояснити незадоволенням шлюбними стосунками та найбільшою кількістю розлучень, що виявилися в цих групах. Незважаючи на те, що кількість розлучень в наступний період не зменшується, однак на період 49-59 років попадає найбільша кількість осіб, що наважуються на другий шлюб (36%), а це підвищує переживання ССБ.

Найбільш суттєвим об'єктивним чинником переживання ССБ виявився обсяг соціальної мережі. Власне закономірність очевидна: чим більше людей включає соціальна мережа, тим більше можливостей вступити у соціальну взаємодію і, відповідно, задовольнити соціальні потреби. Вище зазначалося, що особи, які мають єдиного справжнього друга, у випадку його втрати переживають значне зниження суб'єктивного благополуччя порівняно з особами, що мають два і більше друзів [27]. Тому розширення соціальних мереж може бути умовою збереження суб'єктивного благополуччя.

У нашому дослідженні обсяг загальної соціальної мережі впливав на переживання ССБ ($R^2=0,063$, $\beta=0,250$). Однак найбільш суттєвими чинниками виявилися надання соціальної допомоги – кількість осіб, що допомагає в побутових справах ($R^2=0,055$, $\beta=0,183$), а також наявність тих, хто зможе потурбуватися про речі (тварин, квіти) у випадку відсутності ($R^2=0,017$, $\beta=0,140$).

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що вплив об'єктивних умов соціального життя на ССБ порівняно з суб'єктивними психологічними факторами досить невеликий (у нашому дослідженні – 8,8% загальної дисперсії). Переживання соціальної дистантності пов'язане із місцем проживання (нижче в обласному центрі та містечках, що не є районними центрами) і шлюбним статусом (нижче у тих, хто знаходиться в першому або цивільному шлюбі, вище у розлучених та вдів/вдівців). Підвищення соціальної помітності спостерігається у осіб із вищою освітою, а позитивність соціальних переконань зростає в батьків двох дітей, порівняно з батьками однієї дитини та бездітними. Найбільший вплив на оцінку свого соціального функціонування як оптимального здійснює сукупний вплив таких об'єктивних параметрів. Це: широка соціальна мережа ($R^2=0,061$, $\beta=0,246$), наявність освіти ($R^2=0,016$, $\beta=0,124$) та вік ($R^2=0,010$, $\beta=0,100$, $p \leq 0,05$). Таким чином, суб'єктивне соціальне благополуччя вище у молодих людей, які отримали вищу освіту і мають широку контактну групу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в з'ясуванні суб'єктивних (особистісних) детермінант суб'єктивного соціального благополуччя.

Список використаних джерел

1. Аргайл М. Психология счастья / М. Аргайл. – СПб.: Питер, 2003. – 272 с.
2. Данильченко Т.В. Місце суб'єктивного соціального благополуччя в системі психологічних категорій / Т.В. Данильченко // Український психолого-педагогічний науковий збірник. – 2014. – №3. – С.46-56.
3. Данильченко Т.В. Питальник «Суб'єктивне соціальне благополуччя»: методологічне обґрунтування і процедура розробки / Т.В. Данильченко // East European Scientific Journal. – 2015. – №3. (в друці)

4. Селигман М. Новая позитивная психология: научный взгляд на счастье и смысл жизни / М. Селигман. – М.: София, 2006. – 368 с.
5. Хахулина Л. Человек в системе социальных связей // Вестник общественного мнения. Данные. Анализ. Дискуссии. – 2006. – №1 (81) январь-февраль. – С.39-49.
6. Adams, R. G., Blieszner, R. (1995). Aging well with friends and family. *American Behavioral Scientist*, 39, 209–224.
7. Ballas, D., Tranmer, M. (2012). Well-Being Happy People or Happy Places? A Multilevel Modeling Approach to the Analysis of Happiness and Well-Being. *International Regional Science Review*, 35(1), 70-102.
8. Barden, R.C., Garber, J., Leiman, B., Ford, M.E., Masters, J.C. (1985). Factors governing the effective remediation of negative affect and its cognitive and behavioral consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1040–1053.
9. Baumeister, R. (1992). *Meanings in life*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
10. Birditt, K. S., Jackey, L. M. H., Antonucci, T. C. (2009). Longitudinal patterns of negative relationship quality across adulthood. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 64, 55–64
11. Bowling, A.P., Edelman, R.J., Leaver, J., Hoekel, T. (1989). Loneliness, mobility, well-being and social support in a sample of over 85-year-olds. *Personality and Individual Differences*, 10, 1189–1192.
12. Carmel, S., Bernstein, J. H. (2003) Gender differences in physical health and psychosocial well being among four age-groups of elderly people in Israel. *International Journal of Aging & Human Development*, 56(2), 113–131.
13. De Jong Gierveld, J., Van Tilberg, T. G. (2006). A 6-item scale for overall, emotional and social loneliness. *Research on Ageing*, 28 (5), 582-598.
14. Demir, M., Orthel, H., Andelin, K. Friendship and happiness. In David S.A., Boniwell I., Ayers A.C. (Eds.), *The Oxford handbook of happiness*. Oxford University Press, 2013 (pp. 860-870).
15. DePaulo, B. M., Morris, W.L. (2005). Singles in society and in science. In Shapiro, A., & Keyes, C.L.M. (2007). *Marital Status and Social Well-Being: Are the Married Always Better Off?* (p. 331).
16. Diener, E., Fujita, F. (1995). Resources, personal strivings, and subjective well-being: A nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 926-935.
17. Diener, E., Seligman, M. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5, 1-31.
18. Evans, S., Vallely, S. (2007). *Social Well-Being in Extra Care Housing*. Joseph Rowntree Foundation, York.
19. Helliwell, J. F., Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *Phil. Trans. Royal Society. Lond. B.*, 359, 1435–1446.
20. Krause, N., Rook, K. S. (2003). Negative interaction in later life: Issues in the stability and generalizability of conflict across relationships. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58, 88–99.
21. La Placa, V., McNaught, A., Knight, A. (2013). Discourse on wellbeing in research and practice. *International Journal of Wellbeing*, 3(1), 116–125.
22. Lehman, D., Wortman, C., Williams, A. (1987). Long-term effects of loosing a spouse or child in a motor vehicle crash. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 218-231.
23. Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., Diener, E. (2004). Unemployment alters the set point for life satisfaction. *Psychological Science*, 15, 8–13.
24. Magdol, L. (2002). Is moving gendered? The effects of residential mobility on the psychological well-being of men and women. *Sex Roles*, 47, 553–560.
25. Muller, M. L. (2012). *Social well-being: Investigating the relation of social aspects to optimal functioning in society/ Bachelor thesis. – Universiteit Twente, Enschede, April 2012. – 39 p.// [http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_(verslag).pdf)*
26. Nieboer, A., Lindenberg, S., Boomsma, A., Van Bruggen, A. C. (2005). Dimensions of well-being and their measurement: The SPF-IL Scale. *Social Indicators Research*, 73, 313–353.
27. Rath T. (2006). *Vital friends: The people you can't afford to live without*. N.-Y.: Gallup Press.
28. Ryff, C. D., Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-727.
29. Victor, C. R., Scambler, S. J., Bowling, A., Bond, J. (2005). The prevalence of, and risk factors for, loneliness in later life: a survey of older people in Great Britain. *Ageing and Society*, 25 (6), 357-375.
30. Williams, K.D. (2001). *Ostracism: The power of silence*. New York: Guilford Press.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Argajl M. Psihologija schast'ja/ M. Argajl. – SPb.: Piter, 2003. – 272 s.
2. Danylchenko T.V. Mistse sub'iektyvnoho sotsialnoho blahopoluchchia v systemi psykhologichnykh katehori / T.V. Danylchenko // *Ukrainskyi psykhologo-pedahohichnyi naukovi zbiryk*. – 2014. – №3. – S.46-56.
3. Danil'chenko T.V. Pital'nik «Sub'ektivne social'ne blagopoluchchja»: metodologichne obruntuvannja i procedura rozrobki / T.V.Danil'chenko // *East European Scientific Journal*. – 2015. – №3. (v druci)
4. Seligman M. Novaja pozitivnaja psihologija: nauchnyj vzgljad na schast'e i smysl zhizni / M. Seligman. – М.: Sofija, 2006. – 368 s.
5. Hahulina L. Chelovek v sisteme social'nyh svjazej// *Vestnik obshhestvennogo mnenija. Dannye. Analiz. Diskussii*. – 2006. – №1 (81) janvar'-fevral'. – S.39-49.
6. Adams, R. G., Blieszner, R. (1995). Aging well with friends and family. *American Behavioral Scientist*, 39, 209–224.
7. Ballas, D., Tranmer, M. (2012). Well-Being Happy People or Happy Places? A Multilevel Modeling Approach to the Analysis of Happiness and Well-Being. *International Regional Science Review*, 35(1), 70-102.
8. Barden, R.C., Garber, J., Leiman, B., Ford, M.E., Masters, J.C. (1985). Factors governing the effective remediation of negative affect and its cognitive and behavioral consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1040–1053.
9. Baumeister, R. (1992). *Meanings in life*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

10. Birditt, K. S., Jackey, L. M. H., Antonucci, T. C. (2009). Longitudinal patterns of negative relationship quality across adulthood. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 64, 55–64
11. Bowling, A.P., Edelman, R.J., Leaver, J., Hoekel, T. (1989). Loneliness, mobility, well-being and social support in a sample of over 85-year-olds. *Personality and Individual Differences*, 10, 1189–1192.
12. Carmel, S., Bernstein, J. H. (2003) Gender differences in physical health and psychosocial well being among four age-groups of elderly people in Israel. *International Journal of Aging & Human Development*, 56(2), 113–131.
13. De Jong Gierveld, J., Van Tilberg, T. G. (2006). A 6-item scale for overall, emotional and social loneliness. *Research on Ageing*, 28 (5), 582-598.
14. Demir, M., Orthel, H., Andelin, K. Friendship and happiness. In David S.A., Boniwell I., Ayers A.C. (Eds.), *The Oxford handbook of happiness*. Oxford University Press, 2013 (pp. 860-870).
15. DePaulo, B. M., Morris, W.L. (2005). Singles in society and in science. In Shapiro, A., & Keyes, C.L.M. (2007). *Marital Status and Social Well-Being: Are the Married Always Better Off?* (p. 331).
16. Diener, E., Fujita, F. (1995). Resources, personal strivings, and subjective well-being: A nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 926-935.
17. Diener, E., Seligman, M. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5, 1-31.
18. Evans, S., Vallely, S. (2007). *Social Well-Being in Extra Care Housing*. Joseph Rowntree Foundation, York.
19. Helliwell, J. F., Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *Phil. Trans. Royal Society. Lond. B.*, 359, 1435–1446.
20. Krause, N., Rook, K. S. (2003). Negative interaction in later life: Issues in the stability and generalizability of conflict across relationships. *The Journals of Gerontology, Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58, 88–99.
21. La Placa, V., McNaught, A., Knight, A. (2013). Discourse on wellbeing in research and practice. *International Journal of Wellbeing*, 3(1), 116–125.
22. Lehman, D., Wortman, C., Williams, A. (1987). Long-term effects of losing a spouse or child in a motor vehicle crash. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 218-231.
23. Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., Diener, E. (2004). Unemployment alters the set point for life satisfaction. *Psychological Science*, 15, 8–13.
24. Magdol, L. (2002). Is moving gendered? The effects of residential mobility on the psychological well-being of men and women. *Sex Roles*, 47, 553–560.
25. Muller, M. L. (2012). *Social well-being: Investigating the relation of social aspects to optimal functioning in society/ Bachelor thesis*. – Universiteit Twente, Enschede, April 2012. – 39 p. // [http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_\(verslag\).pdf](http://essay.utwente.nl/61867/1/M%C3%BCller,_M._-_s0163465_(verslag).pdf)
26. Nieboer, A., Lindenbergh, S., Boomsma, A., Van Bruggen, A. C. (2005). Dimensions of well-being and their measurement: The SPF-IL Scale. *Social Indicators Research*, 73, 313–353.
27. Rath T. (2006). *Vital friends: The people you can't afford to live without*. N.-Y.: Gallup Press.
28. Ryff, C. D., Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-727.
29. Victor, C. R., Scambler, S. J., Bowling, A., Bond, J. (2005). The prevalence of, and risk factors for, loneliness in later life: a survey of older people in Great Britain. *Ageing and Society*, 25 (6), 357-375.
30. Williams, K.D. (2001). *Ostracism: The power of silence*. New York: Guilford Press.

Danylchenko, T.V. Socio-demographic factors in subjective social well-being. The article presents the results of research on the effects of socio-demographic characteristics (age, sex, education level, marital status, children) on subjective social well-being which is defined as an individual experience (perception and evaluation) of positive social functioning that reflects the degree of satisfaction of social needs and expectations. The author used a specially designed technique to measure five components of subjective social well-being: social visibility, social acceptance, good relationships with family, social distancing and positive social beliefs.

The investigation done on a sample of 401 persons (early, middle and late adulthood) found that the cumulative effect of objective characteristics of the social situation compared to the subjective psychological factors was rather small (8.8%). The socio-demographic factors contributed to the weight of certain components of the respondents' subjective social well-being. Social distancing associated with the respondents' place of residence (it was lower in the regional centers and towns that were not district centers) and marital status (lower in those who were in the first or civil marriage, and higher in the divorced or widows / widowers). Increased social visibility was observed in individuals with higher education, whereas positive social beliefs were higher in parents of two children compared with one-child or childless parents. The greatest impact on the respondents' assessment of their social functioning as optimal was made by the cumulative effect of the objective factors: a broad social network, education and age. Thus, subjective social well-being was higher in young people with higher education and extensive contact groups.

Keywords: subjective social well-being, subjective well-being, hedonistic approach, social network, social cohesion, social visibility, social distancing.

Відомості про автора

Данильченко Тетяна Вікторівна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної, вікової та соціальної психології, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, 14013, м. Чернігів, Україна

Danilchenko, T.V., PhD, Assoc. Prof., Dept. of general, developmental and social psychology, T.G.Shevchenko National Pedagogical University of Chernihiv, Chernihiv, Ukraine
E-mail: diella@ukr.net